

ÜHINGUÕIGUSE REVISJONI TÖÖRÜHMA ESMANE PROJEKT ARUTAMISEKS

14.10.2019

Seletuskiri

Äriregistri seaduse ning äriseadustiku muutmise seaduse, mittetulundusühingute seaduse muutmise seaduse, sihtasutuste seaduse muutmise seaduse ja tulundusühistuseaduse muutmise seaduse rakendamise seaduse eelnõu juurde

1. AMETIÜHINGUTE SEADUSE MUUDATUSED

Üldist

Ametiühingute seaduse (AÜS) muudatustel on kaks üldisemat eesmärki: esiteks põhjendamatute ja ebademokraatlike erisuste kaotamine teiste mittetulundusühingutega võrreldes, mida ei saa põhjendada ametiühingute autonoomia nõudega, ning teiseks tulenevalt erinevate registrite ühendamisest ühtseks äriregistriks vastavate alamregistri kohta käivate dubleerivate sätete seadusest väljajätmine.

Paragrahvi 6 muutmine

Paragrahvi 6 muudatused on tingitud regulatsiooni ühtlustamiseks teiste MTÜ-dega. Lõike 1 1. esimest lauset on täpsustatud ja lg 2 välja jäetud, kuna ametiühingud kantakse edaspidi ühtsesse äriregistrisse ning puudub ka vajadus nende õigusvõimega seonduvat lisaks TsÜS-le ja MTÜS-le täiendavalt reguleerida.

Lõike 3 väljajätmise ettepanek lähtub eelnõus pakutud terviklähenedisest leevendada piiranguid eri liiki eraõiguslike juriidiliste isikute ümberkujundamisele, ühinemisele ja jagunemisele. Lg 3 on praegu ka ebatäpne, sest ametiühingut kui MTÜ-d ei saa ka selle sätteta praegu ümber kujundada. Sisuliselt keelab see säte ametiühingu põhikirja muutmise kaudu selle tegevuse jätkamise n.ö tavalise MTÜ-na. Selline tegevuspiirang ei ole aga millegagi õigustatud.

Paragrahvi 9 lg 5 muutmine

Täpsustatud on segast regulatsiooni „vähemalt ühest häälest“, nähes selgelt ette, et enamhääled võib ette näha põhikirjas. Sisuline muudatus puudub.

Paragrahvi 10 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 10 väljajätmisega ühtlustatakse ametiühingute regulatsioon teiste MTÜ-dega, jättes seadusest välja sisuliselt põhjendamatud või ka lihtsalt ebademokraatlikud ja segadustekitavad erisused. Ametiühingute autonoomiat seeläbi ei kahandata. Praegu on lg 1 järgi ametiühingul lubatud põhikirjaga välistada nt juhatuse poolse liikmeks vastuvõtmise keeldumise või liikme väljaarvamise vaidlustamist üldkoosolekul (MTÜS § 13 lg 2, § 16 lg 4), võtta üldkoosolekult oluliste küsimuste otsustamine nagu nt põhikirja muutmine või juhatuse määramine või majandusaasta aruande kinnitamine (MTÜS §-d 19, 23; AÜS § 10 lg 2), kitsendada üldkoosoleku kokkukutsumise ja selle päevakorra määramise õigust (MTÜS §-d 20, 20¹) ning vähendada veelgi üldkoosoleku otsuse vastuvõtmise kriteeriumeid (MTÜS § 22). Sellised erisused ei ole millegagi sisuliselt põhjendatavad.

Teiste MTÜ-dega võrreldes põhjendamatult on ka lg-st 2 tulenev regulatsioon, mis võimaldab ametiühingul vältida põhikirja kaudu majandusaasta aruande jõudmist liikmete üldkoosolekuni. MTÜS § 36 on samas plaanis muuta nii, et nõ väikestel MTÜ-del oleks üldine võimalus aruandluskoormust

vähendada. Lõike 2¹ väljajätmise tingib üldine muudatus MTÜ-de jaoks, et nad tegevusala enam majandusaasta aruannetes ei peaks esitama, mis muudab sätte üleaarust dubleerivaks.

Muude eraõiguslike juriidiliste isikutega võrreldes on põhjendamatu ka lg 3, mis võimaldab esitada registripidajale avaldusi ka lihtkirjalikuna, st isikusamasust tuvastamata. See tekitab ebakindlust registrimenetluses ja seab ka kannete usaldusväärsust kahtluse alla. Lisaks notariaalsele kinnitamisele saab avaldusi esitada ka digitaalallkirjastatult, millist nõuet ei saa pidada ametiühingute jaoks liiga koormavaks. Sama puudutab lg 4, millest tulenevalt ei pea ametiühingute ühinemislepingu ja jagunemislepingu ärakirjad olema notariaalselt kinnitatud (seaduses kusjuures eksitavalt "tõestatud").

Paragrahvi 10 lg 5 järgi on aga ette nähtud, et ei kohaldu järgmised MTÜS sätted:

- MTÜS § 17 lg 1 (liikmesuse lõppemisel aasta kestel tuleb liikmemaks eelduslikult tasuda aasta eest);
- MTÜS § 21 lg 5 (mis näeb ette MTÜ liikme üldkoosolekul osalemise või hääletamise isiklikult või esindaja kaudu, kui esindajat ei ole põhikirjaga välistatud);
- MTÜS § 21 lg 8 (mis näeb ette üldkoosoleku protokolli notariaalse tõestamise nõudeõiguse);
- MTÜS § 22 lg 4 (mille järgi igal liikmel on üks hääle ning et liige ei või hääletada, kui hääletatakse tema vastamist kohustustest või vastutusest ning temaga tehingu tegemist või õigusvaidluse pidamist);
- MTÜS § 25 lg 1 teine lause (volinike arv ja nende valimise kord nähakse ette põhikirjas);
- MTÜS § 30 (juhatuse asendusliikme mõjuval põhjusel määramine kohtu poolt);
- MTÜS § 82 lg 3 (avalduseta kande tegemine ei vabasta avalduse esitama pidanud ühingu kohustusest tasuda kande tegemiseks ettenähtud riigilõivu).

Ükski nimetatud erisustest ei ole ametiühingu jaoks rohkem põhjendatud kui teiste MTÜ-de jaoks.

Paragrahvi 11 kehtetuks tunnistamine

Muudatus lähtub ühtse äriregistri sisseseadmisest ning alamregistri dubleerivate sätete kaotamise vajadusest.

2. ERAKONNASEADUS

Üldist

Erakonnaseaduse muudatused on tingitud esmajoones vajadusest täpsustada erakonna liikmete nimekirja pidamise ning selle avalikkuse ja õigusliku tähendusega seonduvat. Paragrahvi 5 lg 2¹ ja § 8¹ muudatused muudavad oluliselt praegu kehtivat erakonna liikmete nimekirja pidamise põhimõtteid. Samuti on pakutud muudatused suunatud erakondade tegevuse sisuliselt põhjendamata erisuste kaotamiseks muude MTÜ-dega võrreldes. Tegemist on oluliste muudatustega, mis toovad erakonna liikmete nimekirja kontrolli tagasi erakonna juhatusele sarnaselt teiste MTÜ-dega, piiravad poliitilist maailmavaadet avalikustavate erakonda kuulumise andmete avalikkust ning lihtsustavad erakonna ja n.ö tavalise MTÜ vahelist vormivahetust

Paragrahvi 5 lg 2¹ muutmine

Paragrahvi 5 lg 2¹ muudatused on tingitud esmajoones § 8¹ muutmisest, mille järgi kontroll erakonna liikmete nimekirja muutmise üle on juhatusel, mitte registripidajal. Viide on asendatud väljakirjutusega isiku surma osas liikmesuse lõppemise ajaks lugemise kohta.

Paragrahvi 6 lg 2 ja lg 3 muutmine

Paragrahvi 6 lõikes 2 on ette nähtud täpsustus, mis peaks kõrvaldama ebaselguse, mida mõeldakse erakonna registreerimise all võrreldes muude MTÜ-dega. Nii see kui lg 3 pakuvad välja täpsustuse seaduses, et erakonna saab lisaks algselt erakonnana asutamisele registreerida erakonnana ka

olemasoleva MTÜ baasil, kui see vastab erakonna nõuetele (mh kui sel on poliitilised eesmärgid ja saavutatud nõuetekohane minimaalne liikmete arv), põhikirja muutmise kaudu. Samuti on pakutud võimalus, et erakond jätkab tegevust n.ö tavalise MTÜ-na, kui see kas enam ei taha või ei saa (nt liikmete arvu langemine alla miinimumarvu) poliitilist tegevust arendada.

Paragrahvi 7 lg 2¹ muutmine

Paragrahvi 7 lõikes 2¹ on pakutud tõsta põhikirja vastuvõtmiseks vajalikku kvooruminõuet 2/3-le, nagu see on teiste MTÜ-de puhul kui ka üldse teiste eraõiguslike juriidiliste isikute puhul. Põhikiri on erakonna tegevuse alusdokument ja selle muutmine ei peaks käima lihthääleteenamusega, vaid kajastama siiski suure enamuse liikmete tahet.

Paragrahvi 8¹ muutmine

Paragrahvis 8¹ on pakutud muuta senist kontseptsiooni erakonna liikmete nimekirja avalikkusest ja selle pidamisest sisuliselt registriosakonna poolt. Esiteks tuleneb EL isikuandmete kaitse üldmääruse (2016/679) art 9 lg-st 1, et keelatud on töödelda isikuandmeid, millest ilmnevad isikute poliitilised vaated. Määruse art 9 lg 2 lit d järgi on lubatav neid andmeid töödelda küll poliitilise suunitlusega mittetulundusühingu õiguspärase tegevuse raames, kuid selle suhtes tuleb kohaldada vajalikke kaitsemeetmeid ning tingimusel, et töötlemine käsitleb ainult asjaomase ühingu liikmeid või endisi liikmeid või isikuid, kes on kõnealuse ühinguga püsivalt seotud tema tegevuse eesmärkide tõttu, ning et isikuandmeid ei avalikustata väljaspool seda ühingut ilma andmesubjekti nõusolekuta. Sellest tulenevalt ei saa pidada põhjendatuks erakonnaliikmete andmete täielikku avalikustamist registriüsteemi kaudu, nagu see seni on toimunud. Juba see tingib ka nimekirjade pidamise korralduse muutmise ja ülekandmise erakonna juhatusele, nagu see on teiste MTÜ-de puhul ning andmete piiratud avalikkuse vastavalt lg-le 5. Liikmeid on palju ja erakonnal endal peab olema tagatud autonoomia oma liikmesuse üle otsustamisel.

Lõike 3 järgi siiski ei kaotata registripidaja informeerimise kohustust erakonna liikmete andmetes toimunud muudatustest, kuid nende andmete muutmise õigus on vaid juhatusel, st registripidaja on andmekoguja, kes võib erakonnalt vaid nõuda õigete andmete esitamist. Kaob võimalus n.ö astuda erakonnast välja registriosakonna vahendusel, millist ei ole ühelgi teisel MTÜ-l ja mis on MTÜ olemusega ka vastuolus.

Paragrahvi 9 pealkirja muutmine

Paragrahvis 9 vaid tehniline täpsustus pealkirjas, et registreeritakse siiski erakond, mitte üksnes selle põhikiri.

Paragrahvi 12 lg 1 ja lg 3 muutmine

Paragrahvi 12 lg-s 1 tehakse muudatus sarnaselt erakonna põhikirja muutmisele suurendada ka enamusnõuet erakondade ühinemise jaoks vajalikule hääleteenamusele 2/3-le, nagu see on ka teiste eraõiguslike juriidiliste isikute puhul. Selliselt tagatakse erakonna ühinemisotsuse suurem representatiivsus.

3. EUROOPA LIIDU NÕUKOGU MÄÄRUSE (EMÜ) NR 2137/85 «EUROOPA MAJANDUSHUVIÜHINGU KOHTA» RAKENDAMISE SEADUS

Paragrahvi 4 lg 2 p 2 muutmine

Paragrahvi 4 muudatusettepanekud ei ole sisulised. Esmalt täpsustatakse lg 2 sissejuhatuses, et registreerimisavalduse andmed kantakse ka äriregistrisse, kuna praegu selgesõnaline norm selleks

puudub. Teiseks nähakse sarnaselt teiste eraõiguslike juriidiliste isikutega selgelt ette ka aadressiandmete registrisse kandmine.

Paragrahvi 5 lg 4 kehtetuks tunnistamine, § 5 lg 5 muutmise

Paragrahvi 5 lg-te 4 ja 5 muudatused lähtuvad äriregistri seaduse eelnõu ettepanekust loobuda digiühiskonnas eraõiguslike juriidiliste isikute allkirjanäidiste kogumisest.

4. EUROOPA LIIDU NÕUKOGU MÄÄRUSE (EÜ) NR 1435/2003 «EUROOPA ÜHISTU (SCE) PÕHIKIRJA KOHTA» RAKENDAMISE SEADUS

Paragrahvi 2 muutmise

Euroopa Liidu Nõukogu määruse (EÜ) nr 1435/2003 «Euroopa ühistu (SCE) põhikirja kohta» rakendamise seaduse §-s 2 on pakutud asendada viide aktsiaseltsi registrisse kandmise regulatsioonile tulundusühistu omaga. Viide aktsiaseltsile on eksitav, kuna SCE on olemuslikult siiski pigem lähem tulundusühistule kui aktsiaseltsile. Arusaamatuks jääb, mis ulatuses ja milliseid aktsiaseltsi sätteid praegu kohaldada tuleks.

5. HOONEÜHISTUSEADUS

Paragrahvi 4 lg 2 ja § 6 lg 1 muutmise

Paragrahvi 4 lg 2 muudatusega kõrvaldatakse vastuolu § 6 lg-ga 1, mille järgi ei ole selge, kas hooneühistu liikmed kantakse ka registrisse või nende andmed kajastuvad registriväliste andmetena seal.

Muudatuste järgi § 4 lg-s 2 ja §-s 6 kajastatakse hooneühistu liikmed selgelt äriregistris. Nii tagatakse suurem õigusselgus ja tsiviilkäibekindlus. Erinevalt muudest MTÜ-dest kajastab liikmesus hooneühistus selget olulist varalist õigust, õigust kasutada elamus korterit. Selle tsiviilkäive peaks olema rangemate nõuetega ja allutatud kinnistusraamatule sarnasele regulatsioonile, vältimaks õiguse kaotsiminekut kui tagades sellele ka reaalse tagatiseväärtuse.

Paragrahvi 8 täiendamine

Paragrahvi 8 on pakutud täiendada tulenevalt §-de 4 ja 6 muutmisest ja hooneühistu liikmesuse selgelt registrikandega sidumisest. Võlaõiguslikult saab kohustusi liikmesuse võõrandamisel võtta ja ka omavahel liikmesuse ülemineku vabalt kokku leppida, kuid kolmandate isikute, mh võlausaldajate jaoks on määrav registrikanne. Selliselt tagatakse suurem käibekindlus.

Lisatava lõikega 6 võimaldatakse sarnaselt osaühingu osa kohta pakutud muudatustele välja heauskse omandamise võimalus registrikandele tuginedes.

Paragrahvi 9 muutmise

Paragrahvi 9 lg 3 muutmisega antakse kindlus pandipidajatele ja selgus õiguskäibele, et pantimise eelduseks on vältimatu kanne äriregistrisse.

Lisatava lõikega 6 võimaldatakse sarnaselt osaühingu osa kohta pakutud muudatustele välja pandiõiguse heauskse omandamise võimalus registrikandele tuginedes.

6. KIRIKUTE JA KOGUDUSTE SEADUS

Üldist

Kirikute ja koguduste seaduse (KiKoS) muutmise on tingitud kahest põhjusest. Esiteks ei ole selge seaduse suhe MTÜS-ga, st mis sealt kohalduv ja mis mitte. KiKoS on raskesti mõistetav ja mitte üksnes usulise ühenduse eristamiskriteeriumite osas. Mitte kõik erisused MTÜ-dest ei ole ka põhjendatud. Arusaamatu on alamregistri vajalikkus neile, oma erireeglitega, mis tekitavad segadust. Usuliste ühenduste eripära ja ajaloolised traditsioonid võivad tingida esmalt juhtimislikud erisused, mh n.ö ametikohajärgsed juhatuse liikmed. Küll aga ei saa pidada õigeks kolmandaid isikuid kaitsvate sätete osas põhikirjaga välistamise võimalust nt juhatuse esindusõiguse ja vastutuse (KiKoS § 24) kui ka ühinemise, jagunemise ja lõpetamise puhul (KiKoS § 16 lg 1). Teiseks tekitab küsimusi usuliste ühenduste registri regulatsioon KiKoS-s. Usuliste ühenduste register on KiKoS § 17 lg 1 järgi mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri osa, mille suhtes kohaldatakse mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri kohta õigusaktides sätestatud, kui KiKoS-st ei tulene teisiti. Samas on KiKoS-s detailselt selle registri seonduvat reguleeritud, nii et raske on hoomata, mis osas sellele MTÜS ja veelgi enam ka TsMS sätteid kohalduvad.

Ettepanekud lähendavad kirikute jt regulatsiooni muude MTÜ-dega, säilitades vaid sisuliselt põhjendatud erisused. Lisaks kaotatakse alamregister ja nähakse ette nende kandmine äriregistrisse sarnaselt muude eraõiguslike juriidiliste isikutega. See tingib rea dubleerivate sätete seadusest väljajätmise.

Kokkuvõttes peaks regulatsioon tervikuna minema selgemaks ja lihtsamaks.

Paragrahvi 4 lg 1 ja lg 2 muutmise

Paragrahvi 4 lg-s 1 on täpsustatud, et usuühing on MTÜ, mitte ebamäärane „vabatahtlik ühendus“. Lõikes 2 on aga tehtud muudatus tulenevalt äriregistri alamregistrite kaotamisest, et ka kirikud ja kogudused kantakse äriregistrisse.

Paragrahvi 5 lg 1 ja lg 3 muutmise, lg 4 ja lg 5 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 5 lg-t 1 muudetakse eesmärgiga täpsustada usulise ühenduse õiguslikku olemust ja kõrvaldada ebamäärasus. Kui praegu on seaduse järgi tegu eraõigusliku juriidilise isikuga, millele kohaldatakse MTÜ-de reegleid, siis eelnõu järgi ongi tegu MTÜ alaliigiga. Sisulisi muudatusi usuliste ühenduste tegevusele sellest ei järeldu.

Ebaselge on usulise ühenduse ümberkujundamiskeelu tähendus ja sisu (KiKoS § 5 lg 3). Seetõttu on pakutud ka täpsustus, et ümberkujundamise keeld ei välista olemasoleva n.ö tavalise MTÜ muutmist usuliseks ühenduseks kui ka vastupidi.

Lõige 4 on pakutud jätta välja, kuivõrd see on dubleeriv MTÜ üldise regulatsiooni kohaldamise valguses.

Lõige 5 on pakutud seadusest välja jätta, kuivõrd see on mõnevõrra eksitav. Ühenduse juriidiliseks isikuks olemiseks peab juba TsÜS järgi olema esmalt riigipoolne tunnustus mingi õigusliku vormina ja teiseks registrikanne.

Paragrahvi 11 lg 6 muutmise

Paragrahvi 11 lg 6 on pakutud leevendada kiriku või koguduste liidu asutamislepingu vorminõudeid sarnaselt teiste MTÜ-dega selliselt, et see oleks lubatud ka notariaalse kinnitamise või digitaalalkirjastamise kaudu.

Paragrahvi 12 lg 3 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 12 lg 3 on pakutud välja jätta dubleerivana MTÜ-de üldise regulatsiooni kohaldamise kõrval.

Paragrahvi 13 lg 4, lg 7, lg 8, lg 9 ja lg 10 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 13 lg 4 on pakutud jätta seadusest välja, kuna selle loogika on täielikus vastuolus juriidiliste isikute üldise loogikaga, et need siiski juhivad ja korraldavad end ise. Olukorras, kus kirik ei esita juriidilisest isikust koguduse juhatuse muutmise avalduse, kui kogudus endale siiski juhatuse ise valinud on, peaks registripidaja hakkama kandeid tegema järelevalve korras. Selline reegel on vastuolus autonoomiapõhimõtetega ja väljendab suurt usaldamatust kirikusse kuuluvate koguduste suhtes. Alternatiiv oleks muuta koguduste jm juriidilist staatust nii, et tegu ei oleks juriidiliste isikutega ega registreeritaks neid eraldi.

Paragrahvi 13 lg-d 7-10 on pakutud dubleerivatena välja jätta, kuna need sisalduvad üldiselt äriregistri seaduse eelnõus.

Paragrahvi 15 lg 1 ja lg 3 muutmise, § 15 lg 2, lg 2¹, lg 2², lg 2³, lg 4 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 15 lg-s 1 on säilitatud usulise ühenduse spetsiifilised registriandmed, ülejäänud on toodud juba üldiselt äriregistri seaduses. Sisulist muudatust siin pole.

Lõiked 2 ja 3 on pakutud jätta seadusest välja samadel põhjustel § 13 lg-ga 4, kuna iga juriidiline isik peab oma andmete muutmist siiski ise deklareerima ja selle eest ka vastutama. Seetõttu kaob vajadus ka lg 2¹ järgi, mis näebki ette nagunii kehtiva üldpõhimõtte, et igaüks esitab ise oma registriandmete muutmise avalduse.

Kehtetuks on pakutud tunnistada ka § 15 lg 4, mille järgi ei tule registrisse kantud andmete muutmise avaldusele juurde lisada muutmise otsustanud üldkoosoleku või muu organi koosoleku protokoll või selle väljavõtet ega koosolekust osavõtjate nimekirja või muud dokumenti usulise ühenduse liikmeskonna kohta. See sunnib registripidajat nt koguduse juhatuse liikmeid asendama registris, võimaldamata kontrollida nende valimist või tagasikutsumist ega muid kande aluseks olevaid asjaolusid. Sisuliselt n.ö põrsas kotis ostmise põhimõttel puudub igasugune õigustus. Sellisel juhul tuleks neid üldse mitte registrisse kanda, sest avalik usaldatavus peaks olema siiski vähemasti kontrollitavatel andmetel. Kui probleemiks on usulise ühenduse liikmeskonna avalikkustulek, siis see on seaduses juba lahendatud avalduse paigutamise kinnisesse registritoimikusse ja infosüsteemis konfidentsiaalseks lugemisega, st avalikkusele ei oleks see info kättesaadav (KiKoS § 29¹).

Välja on pakutud jätta ka lg-d 2² ja 2³, mille dubleeriv sisu registrisse kandmise osas sisaldub juba äriregistri seaduse eelnõus üldiselt ning lisaks on üldiselt tehtud ettepanek allkirjanäidiste kaotamiseks.

Paragrahvi 16 lg 1 muutmise

Paragrahvi 16 lg-st 1 on pakutud välja jätta viide võimalusele näha usulise ühenduse ühinemine, jagunemine ja lõpetamine põhikirjas näha ette teisiti kui seaduses. Tegu on kolmandaid isikuid kaitsvate reeglitega, millest kõrvalekaldumist ei saa aktsepteerida. MTÜS näeb ette piisava vabaduse vastavate protsesside korraldamiseks ka kirikute jaoks. Samuti on välja jäetud viide menetlussätetele, mis hakkavad sisalduma üldiselt äriregistri seaduses, viidatud sätted on plaanitud KiKoS-st välja jätta (vt eespool).

Paragrahvi 17, § 18 ja § 19 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvid 17-19 on pakutud seadusest välja jätta dubleerivatena, kuna vastavad sätted sisalduvad juba üldiselt äriregistri seaduse eelnõus.

Paragrahvi 24 muutmise

Paragrahvi 24 tekstist on pakutud välja jätta ebaselge võimalus kalduda põhikirjaga kõrvale MTÜ-de üldisest juhatuse vastutuse regulatsioonist. Tegu on kolmandaid isikuid kaitsva regulatsiooniga, millest kõrvalekaldumist ei saa millegagi õigustada.

Paragrahvi 25¹ kehtetuks tunnistamine

Paragrahv 25¹ on pakutud seadusest välja jätta, kuna MTÜ-d ei peaks ka üldiselt esitama majandusaasta aruandeid põhitegevusala andmetega, samuti on oluliselt leevendatud MTÜ-de üldist aruandluskohustust.

7. KOHTUTE SEADUS

Paragrahvi 16 muutmine ja täiendamine lõigetega 5-8

KS § 16 lg 2 muudatusettepanek lähtub äriregistri ning MTÜ-de ja sihtasutuste registri ühendamise üldisest ettepanekust, mis eelnõuga tehtud.

§ 16 lg 2¹ täpsustab, et riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste registrisse kantakse ka avalikõiguslikud juriidilised isikud seadusest alamalseisvate aktide järgi, mistõttu peab muutma ka seadusest. Tegelikult vajaks kogu asutuste registri regulatsioon täpsustamist, kuid see jääb välja käesoleva eelnõu esemest.

Lõige 4 toob kohtute seadusesse ka tegelikkuses toimiva kohtuametniku registrisekretäri, kelle tegevust seni on muude õigusaktidega reguleeritud.

Lõiked 5-8 täpsustavad seni Kodukorras sisalduvate reeglitega seaduse tasandil registriosakonna juhataja pädevust ja registriosakonna tööjaotusplaani seonduvat (vt mh Kodukorra § 161).

Paragrahvi 125¹ muutmine

Kehtiv seadus (KS § 125¹ lg 2) laiendab kohtunikuabi pädevuse menetlustoimingute ja lahendite tegemiseks põhimõtteliselt ka kohtuametnikust kohtujuristile. Eelnõuga nähakse ette ametite pädevuste lahusus, st kohtujuristid ei täida registripidamisega seotud ülesandeid, kuna selleks puudub neil vajalik sisuline kvalifikatsioon ja oskused.

Seaduse täiendamine §-iga 125²

Kohtute seaduse § 125² puhul on tegemist kehtiva ÄS § 525 lõikega 1 ja lõikega 4. ÄS § 525 lg 2, mis loetleb registrisekretäri ülesanded, on jäetud välja. Eelnõu järgi tunnistatakse ÄS § 525 kehtetuks.

8. KOMMERTSPANDISEADUS

Üldist

Kommertspandiseaduse muutmine sõltub suuresti kahest otsustusest, mida eelnõus ei ole lõplikult pakutud. Esiteks, kas FIE jääb äriregistrisse ja teiseks, kas kommertspant avatakse ka muudele eraõiguslikele juriidilistele isikutele kui äriühingutele. Töögrupp toetab FIE väljaviimist äriregistrist, millega kaasneks ka võimatus seada kommertspanti tema varale, vähemalt senisel kujul. Samas võiks kaaluda kommertspandi ümberkujundamist vallasvara üldiseks tagatisregistriks, mis ei piiraks pandipidajate isikute ringi. Sellise regulatsiooni väljatöötamine väljuks aga käesoleva eelnõu lähteülesandest ja esemest.

Paragrahvi 1 ja § 2 muutmine

Paragrahvi 1 lg 1 ja § 2 lg 1 muutmise vajadus sõltub FIE äriregistrisse jäämisest. Töögrupp toetab FIE väljaviimist.

Paragrahvi 7 muutmine

Commented [A1]: FIE osas sõltub otsustusest, sh kas vaja rakendusnormi, mis senised pandid säilitaks; võimalik laiendada ka muudele eraõiguslikele juriidilistele isikutele

Sõltub FIE saatusest

Commented [A2]: Sõltub, kas avada kommertspant ka muudele eraõiguslikele juriidilistele isikutele

Paragrahvi 7 muutmise vajadus sõltub sellest, kas kommertsipant avatakse ka teistele eraõiguslikele juriidilistele isikutele kui äriühingud.

Paragrahvi 8 muutmine

Commented [A3]: Sõltub FIE saatusest

Paragrahvi 8 muutmine sõltub FIE jäämisest äriregistrisse. Töögrupp seda ei toeta.

Paragrahvi 15 lg 2 ja lg 3 muutmine

Paragrahvi 15 lg-te 2 ja 3 muutmine on tingitud ÄS viidatud sätete kehtetuks tunnistamisest. Viited on asendatud vastava regulatsiooni väljakirjutamisega. Sisulist muudatust ei ole.

9. KORTERIOMANDI- JA KORTERIÜHISTUSEADUS

Üldist

KrtS muudatused on tingitud esmalt korteriühistute alamregistri kaotamisest koos muude alamregistritega, teiseks korteriühistu õigusliku olemuse täpsustamisest ja kolmandaks muude MTÜ-dega võrreldes põhjendamatute erisuste kaotamise vajadusest.

Paragrahvi 1 lg 4 muutmine

Paragrahvi 1 lg-s 4 on täpsustatud, et KÜ näol ei ole tegu iseseisva eraõigusliku juriidilise isiku liigiga, vaid eri tüüpi MTÜ-ga, millele kohaldub MTÜS tervikuna, kuivõrd KrtS-st ei tulene teisiti, mitte segadusttekitavalt (nagu seni), et kohalduvad vaid üksikud MTÜS sätted (vt nt KrtS § 20 lg 1 ja § 24 lg 1). Samuti on täpsustatud, et KÜ kantakse äriregistrisse.

Paragrahvi 6 lg 1, lg 4, lg 5 ja lg 7 muutmine

Paragrahvi 6 muudatused on redaktsioonilised ja seonduvad korteriühistute registri asendamise äriregistriga.

Paragrahvi 20 lg 1 ja § 24 lg 1 muutmine

Paragrahvi 20 lg 1 ja § 24 lg 1 viidete väljajätmine MTÜS §-dele on tingitud KrtS § 1 lg-s 4 üldviite tegemisest MTÜS kohaldamisele.

Paragrahvi 29 lg 6 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 29 lg 6 p-d 1 ja 2 on pakutud tunnistada kehtetuks, kui sisult arusaamatu õigusliku tähendusega ja teiste eraõiguslike juriidiliste isikute jaoks tundmatutena. Ei seadus ega õigusteooria ei tunne ei juriidilise isiku organi otsuse ega juhatuse liikme ametiseisundi peatamist ega omista sellele tähendust. Tarbetuid vaidlusi tähenduse üle pole aga vaja tekitada. Asendusliikme saab KÜ juhatuse määrata aga nagunii TsMS alusel. Samuti saab kohus TsMS järgi piirata isikute õigusi teha toiminguid kohtu loata nt.

Paragrahvi 36 lg 2 muutmine

Muudatus tingitud korteriühistute registri asendamisest äriregistriga.

Paragrahvi 51 lg 4 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 51 lg 4 tunnistatakse kehtetuks, kuna KÜ-dele kohaldub MTÜ-de raamatupidamise aruannete esitamise üldine regulatsioon, mis näeb samad reeglid ette.

Paragrahvi 60 lg 1, lg 2, lg 4 ja lg 5 muutmine

Paragrahvi 60 muudatused on tingitud korteriühistute registri asendamisest äriregistriga.

KrtS 6. peatüki, § 63 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 63 väljajätmine seondub korteriühistute registri asendamisega äriregistriga. Vastavad sätted sisalduvad tervikuna äriregistri seaduse eelnõus.

10. MAAKORRALDUSSEADUS

Paragrahvi § 9 kehtetuks tunnistamine

MaaKS paragrahv 9 maakorraldusühistu kohta on kavandatud maakorraldusseadusest välja jätta. Maakorraldusühistut on reguleeritud maakorraldusseaduses üksnes fragmentaarselt. Maakorralduse osalisel on MaaKS § 8 lg 1 p 8 järgi õigus moodustada maakorraldusühistu maakorralduskava koostamiseks. See õigus jääb alles. Paragrahvi 9 sätted ühistu liikmeskonna ja tasumiskohustuse kohta on sisult mitteregulatiivsed ja segadust tekitavad. Kui seadusandjal on siiski soov maakorraldusühistut reguleerida, tuleks seda teha märksa detailsemalt.

11. MAAPARANDUSSEADUS

MaaParS muudatusettepanekud on tingitud vajadusest täpsustada selle erisusi võrreldes muude MTÜ-dega ja teiseks alamregistrите asendamisest ühtse äriregistriga.

Paragrahvi 58 lg 1 muutmine

Paragrahvi 58 lg 1 muutmise eesmärk on täpsustada maaparandusühistu õiguslikku olemust, et tegu pole siiski iseseisva eraõigusliku juriidilise liigi, vaid eri tüüpi mittetulundusühinguga, millele muus osas kohaldub MTÜS. Seega jäetakse seadusest välja ka komplitseeritud viited MTÜS kohaldamisele eri konkreetsetes küsimustes.

Paragrahvi 59 lg 1 kehtetuks tunnistamine ja lg 2 muutmine

Paragrahvi 59 lg 1 muutmise aluseks on maaparandusühistu kandmine äriregistrisse senise formaalse eriregistri asemel, kuna seadusega kaotatakse kõik seni iseseisvad alamregistrid. Õigusvõimega seonduv on reguleeritud juba TsÜS-s ja MTÜS-s.

Lõike 2 täpsustamine selgitab, et maaparandusühistu saab tekkida ka n.ö tavalise MTÜ põhikirja muutmise kaudu nagu saab ühistu jätkata põhikirja muutmise kaudu tegevust ka tavalise MTÜ-na.

Paragrahvi 62 lg 1 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 62 lg 1 väljajätmise tingib § 58 lg 1 täiendamine üldise viitega MTÜs kohaldamisele.

Paragrahvi 66 muutmine

Paragrahvi 66 pealkirja ning lg-te 1 ja 3 muutmise tingib senise eriregistri asendamine äriregistriga. Lõike 2 muudatus tuleneb viidatud AS sätte kehtetuks tunnistamisest; viide on nüüd lahti kirjutatud.

Paragrahvi 74 muutmine

Paragrahvi 74 muutmine on tingitud sellest, et kõik MTÜ-d vabanevad üldsätte järgi põhitegevusala andmete esitamise kohustusest majandusaasta aruandes. Samuti leevendatakse MTÜ-de üldiselt aruandluskohustust.

Paragrahvi 82 muutmine

Paragrahvi 82 muudatused on tingitud eelkõige senise eriregistri asendamisest äriregistriga. Vastavad erisätted sisalduvad juba äriregistri seaduse eelnõus nagu ka registriandmed. Erandina jäetakse lõikesse 3 p 4 kui maaparandusühistu andmete erisäte.

12. MAKSUKORRALDUSE SEADUS

Üldist

Kõik MKS muudatusettepanekud lähtuvad eeldusest, et FIE-sid äriregistris enam ei registreerita ning maksukohustuslaste register saab olema nende kohta põhiline teabe saamise koht. MTA-l on äriregistri pidajast märksa paremad võimalused tagada registriandmete õigsus. Sätted on koostatud põhiosas MKS varem FIE-de kohta kehtinud sätete alusel. Töögrupp toetab FIE-de äriregistrist väljajätmist.

Paragrahvi 17 täiendamine lg-ga 5

Paragrahvi 17 lg 5 ettepanek on muuta maksukohustuslaste register FIE-de ning nn vabade elukutsete osas avalikuks, st et nende andmed oleksid kõigile tasuta kättesaadavad. Sisuliselt asendaks see põhiosas FIE-de suhtes äriregistrit informatiivse registrina.

Commented [A4]: Muudatused sõltuvad sellest, kas FIE jääb äriregistrisse

Paragrahvi 18 lg 1 täiendamine punktiga 1¹

Paragrahvi 18 lg 1 täiendatakse p-ga 1¹ eesmärgiga tagada maksukohustuslaste registris kõigi FIE-de ja nn vabade elukutsete (notar, kohtuaitur, vandetõlk kajastamine).

Paragrahvi 20 muutmine

Ettepanek on sisuliselt taastada MKS § 20 endine redaktsioon, mis nägi ette FIE-de registreerimise ja registrist kustutamise korra. See asendaks kehtivat hübriidmenetlust MTA algatusel äriregistritoimingute tegemisel.

13. NOTARI TASU SEADUS

Notari tasu seaduse muudatused seonduvad osaühingu osade registreerimise sätete muutmisega ning seal ettenähtud uueliigilise notariaaltoimingu sisseviimisega. Sellest tulenevalt on vajalik osaühingu osa omandamise või pandiõigusega koormamise tunnistuse tõestamise eest tehinguväärtuse määramine (§ 18 muudatus) ja reegli kehtestamine, et notari tasu sellise tunnistuse eest on ühekordne täistasu.

14. PANKROTISEADUS

Paragrahvi 29 täiendamine lg-ga 8¹

Paragrahvi 29 on pakutud täiendada lg-ga 8¹, mille järgi ei kehtiks lg 8 järgne kohustus pankrotivõlgnikust juriidilise isiku likvideerimise tähtaja ja seega registrist kustutamise kohta juhul, kui võlgnik kustutatakse registrist pankroti välja kuulutamata menetluse raugemise tõttu, kui võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks (PankrS § 29 lg-d 1 ja 2). Nimetatud sätete alusel on seni olnud võimalik võlgniku „kiirkustutamine“ registrist, ilma et võlausaldajad pruugiks menetlusest teadagi saada. Riigikohus on küll leidnud, et enne kohtu pikendatud tähtaja möödumist ei tohi juriidilisest isikust võlgnikku registrist kustutada¹, kuid see ei lahenda põhiprobleemi, sisuliselt kontrollimatut registrist kustutamist. Seetõttu ei peaks juriidilist isikut kustutama registrist, kui ei ole kinnitust, et isik ei osale üheski kohtumenetluses või vahekohtumenetluses menetlusosaline ja registrist kustutamine takistaks seda menetlust, st sunniks menetluse lõpetama või avalduse läbi vaatamata jätma.

Paragrahvi 39 lg 1 muutmine

¹ RKTkm 20.11.2013, 3-2-1-125-13, p 14.

Paragrahvi 39 lg 1 muudatus on tingitud mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri ühendamisest äriregistriga.

Paragrahvi 153 esimese lõike täiendamine punktiga 4 ja lõikega 41

Muudatusega nähakse ette täiendav nõuete rahuldamisjärk pankrotimenetluses ning teistest nõuetest tahapoolse asetatakse nõuded, mis tulenevad sellest, kui juriidilise isiku liige, osanik või aktsionär on andnud ühingule laenu (nn allutatud laenu).

Muudatuse eesmärk on saavutada olukord, kus sellised laenud oleksid väljamaksete tegemise seisukohalt sisuliselt sarnased omakapitali sissemaksetega. Pankrotimenetluses rahuldatakse nõuded põhimõttel, et järgmise järgu nõuded rahuldatakse pärast eelmise järgu nõuete täielikku rahuldamist (PankrS § 153 lg 5). Kehtivas õiguses on sellised järgud: pandiga tagatud tunnustatud nõuded, muud tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuded ja muud tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõuded (PankrS § 153 lg 1 p 1-4). Seega on kehtivas õiguses olukord selline, et teistega võrreldes on eelistatud pandipidajad ning kõik ülejäänud võlausaldajad on samas positsioonis. „Halvemasse“ järku võib nõue kuuluda üksnes selle esitamisega hilinemisel. Selline olukord ei ole aga õiglane. Probleem puudutab eelkõige osaühinguid, kuid ka teisi äriühinguid ning mõnedel juhtudel ilmselt ka mittetulundusühinguid.

Kui võtta aluseks osaühingu näide, siis kui osaühing läheb pankrotti, tagastatakse osanikele nende sissemaksed üksnes juhul, kui pärast pankrotivarast väljamaksete tegemist ja võlausaldajate nõuete täielikku rahuldamist on järele jäänud vara (PankrS § 156 lg 2). Praktikas on selliseid juhtumeid esinenud väga harva ning reeglina osanikud ühingu pankroti korral oma sissemaksed tagasi ei saa. Samas kui osanik ei tee oma investeeringut ühingusse mitte omakapitaliinvesteeringuna, vaid annab ühingule laenu, on ta kehtiva õiguse järgi üks tavalistest võlausaldajatest. Kuna ühingusse investeerimise viisi määravad osanikud, siis sõltub sisuliselt üksnes nende tahtest, milline saab olema nende positsioon pankrotimenetluses. Osanikel on iseenesest kohustus ühing kapitaliseerida ja seadusest ei tulene ega saagi tuleneda mingeid ettekirjutusi, kuidas see kohustus täita. Küll aga ei ole selgelt aus ja õiglane olukord, kus osaniku enda tahtest sõltub tema õiguslik positsioon. Võib väita, et iga ühingusse tehtava investeeringu saab teha omakapitaliinvesteeringuna. Seega ei ole iseenesest olemas võimalust, et osanikul on kohustus teha oma investeering laenu. Praktika näitab seda, et sellised laenud on enam levinud väikestes osaühingutes, millel on kas üks osanik või on osanikke vähe. Reeglina on need osanikud ka juhatuse liikmed. Seega on need isikud tegevad ühingu juhtimises ning ei saa välistada, et nende enda tegevus või halvad otsused ongi pankroti põhjustanud. Võimalust rääkida kaasa ühingu juhtimises teistel võlausaldajatel ei ole. Seega ei ole ka kuidagi õigustatud lugeda osanikke tavalisteks võlausaldajateks, vaid nende nõuded tuleks asetada teiste võlausaldajate nõutest tagapool asuvasse rahuldamisjärku.

Muudatusel on positiivne tähendus kõigile juriidilistele isikutele, eelkõige aktsiaseltsile ja osaühingule. Tulenevalt sellest, et neile äriühingutele on kehtestatud omakapitali nõuded, mida kontrollitakse netovara testiga, tekib omakapitali nõuete rikkumise korral neis ühingutes kohustus rikkumise kõrvaldada. Üks levinud viise on see, et osanikud või aktsionärid teevad ühingusse täiendava investeeringu. Kuna netvara testid põhinevad raamatupidamisaruannetel, siis on sellise investeeringu tegemisel keskne küsimus selles, millises vormis tuleb see investeering teha, et omakapitali reeglid saaksid täidetud. Ainus võimalus selline, et investeering peab olema kajastatud omakapitali hulgas ehk siis olema eelkõige tehtud osa- või aktsiakapitali suurendamisena. Kui selline investeering on ajutine, kaasneb selle tagastamisega osa- või aktsiakapitali vähendamine, mis võtab palju aega ja toob kaasa vajaduse teha täiendavaid kulutusi. Tulenevalt sellest, et kehtiv õigus ei näe ette osanike või aktsionäride antud laenude erilisest seisundit pankrotimenetluses ja sellised laenud on õiguslikult tavalised laenud, ei ole laenu andmise kaudu võimalik omakapitali olukorda parandada, kuna laenu tuleb kajastada kohustistena. Kui aga näha ette, et osanike ja aktsionäride ühingule antud laenud on n.ö allutatud laenud, olukord muutub ning tekib ka alus nende laenude kajastamiseks omakapitali hulgas. Sellise võimalusega lisatakse oluliselt paindlikkust kõigi äriühingute asjade korraldamisele ning jäävad ära kulud, mida ühing peab tegema seoses osa- või aktsiakapitali suuruse muutmisega.

Lõikega 41 nähakse ette nn kohustuste lepingule allutamine. See tähendab, et kui pankrotivõlgnik ja võlausaldaja on leppinud kokku, et võlausaldaja nõue rahuldatakse tagapool olevas järgus võrreldes sellega, mida seadus näeb ette, lähtutakse järgu määramisel lepingust.

Täpsemalt on nn allutatud laene analüüsitud analüüs-kontseptsiooni punktides 10.4.5 ja 10.5.

Paragrahvi 160 täiendamine lg-ga 4

Paragrahvi 160 täiendamine lg-ga 4 on sarnase eesmärgiga § 29 täiendamisega lg-ga 8¹ (vt selle põhjendusi), takistamaks juriidilisest isikust pankrotivõlgniku registrist kustutamist kohtumenetluste takistamiseks, kus isik menetlusosalisena osaleb.

15. RAAMATUPIDAMISE SEADUS

Paragrahvi 14 täiendamine lõigetega 4 ja 5

Paragrahvi 14 on pakutud täiendada lg-tega 4 ja 5 väiksemate erahuvides tegutsevate MTÜ-de ja sihtasutuste aruandluskoormuse vähendamiseks. Eestis on majandusaasta aruande koostamise ja avalikustamise kohustus kehtestatud kõigile MTÜ-dele ja sihtasutustele, sõltumata nende tegevusalast või suurusest. Nii on Eesti teiste riikidega võrreldes „üle pingutanud“ nii majandusaasta aruande koostamise nõuete nõuetega, laiendades mujal vaid suurtele kapitaliühingutele kehtivaid ja ka EL õiguse järgi kohustuslikke reegleid ka kõigile MTÜ-dele ja sihtasutustele. Vähemalt MTÜ-de üldist majandusaasta aruande koostamist ja avalikustamist ei ole ette nähtud nt ei Saksamaal ega Austrias, samuti ei tulene sellist kohustust EL õigusest. Isegi kui seda põhjendada jutuga Eesti suurest avatusest ja statistilistest vajadustest, tähendab see väikestele ühingutele ja sihtasutustele põhjendamatu halduskoormust ja iga-aastaseid püsikulusid, ähvardades samaaegselt sundlõpetamisega aruannete esitamata jätmise korral, st see ei soosi ühiskondlikel alustel MTÜ-de ega sihtasutuste tegevust.

Ettepanek on kaotada üldine aruannete koostamise kohustus, säilitades selle vaid avalikes huvides tegutsevatele piisava suurusega MTÜ-dele ja sihtasutustele. Aruandluse kohustus on ette nähtud suurema käibega või avalikult suuremaid toetusi saavatele või avalikes huvides tegutsevatele MTÜ-dele ja sihtasutustele.

16. RAHAPESU JA TERRORISMI RAHASTAMISE TÕKESTAMISE SEADUS

Paragrahvi 77 lg 2 kehtetuks tunnistamine, lg 4, lg 5 ja lg 6 muutmine

Paragrahvi 77 lg-test 2 ja 4-6 on tehtud ettepanek jätta välja viide MTÜ-dele, kes peavad praegu esitama andmeid oma tegelike kasusaajate kohta. See on oluline halduskoormus ja tekitab ka rea küsimusi, keda sellisteks isikuteks üldse lugeda. Reguleerimise aluseks oleva rahapesu tõkestamise direktiivi 2015/849 art 3 p 6 defineerib tegelikke kasusaajaid (tegelikult kasu saavaid omanikke) äriühingute, usaldusfondide ja nendega sarnaste üksuste ning sihtasutuste kohta. MTÜ-dele ei ole seda laiendatud. Nii on tehtud ka ettepanek MTÜ-d sellest koormusest vabastada. Seega kujutab muudatus endast MTÜ-de jaoks olulist halduskoormuse vähendamist tegelike kasusaajate avaldamise kohustusest vabastamisena.

Paragrahvi 78 lg 1 ja lg 2 muutmine

Paragrahvi 78 lg-s 1 on pakutud olulise muudatusena piirata tegelike kasusaajate andmete avalikult kättesaadavaust äriregistrist üksnes õigustatud huvi olemasolul ning piiranguteta üksnes pädevatele riigiasutustele ja hooldusmeetmeid rakendanud kohustatud isikutele. Selline regulatsioon vastab rahapesu tõkestamise direktiivi 2015/849 art 30 lg-le 5, mille järgi peab teave tegelike kasusaajate kohta olema kättesaadav pädevatele asutustele ja rahapesu andmebüroodele piiranguteta, kohustatud isikutele, kui klientide suhtes rakendatakse hooldusmeetmeid kooskõlas direktiivi II peatükiga ning kõigile isikutele ja organisatsioonidele, kes suudavad tõendada õigustatud huvi. Sama säte nõuab, et

juurdepääs tegelikult kasu saavat omanikku käsitlevale teabele peab olema kooskõlas andmekaitse normidega. Direktiivi art 30 lg 6 järgi tagab keskregister, et pädevad asutused ja rahapesu andmebürood omavad õigeaegset ja piiranguteta juurdepääsu, ning et asjaomast isikut või üksust ei teavitata, samuti peab keskregister võimaldama õigeaegse juurdepääsu kohustatud isikutele, kui nad rakendavad kliendi suhtes hooldusmeetmeid.

Lõikesse 2 on lisatud piirmäär tasu kehtestamiseks tegelike kasusaajate andmete saamiseks, tagamaks riigi pandavate rahaliste koormiste kajastamise seaduse tasandil, sarnaselt muude äriregistri tasudega.

17. RAHVUSVAHELISE ERAÕIGUSE SEADUS

Paragrahv 14 lg 2 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 14 lg 2 on pakutud kehtetuks tunnistada. Viidatud säte oli mõeldud nn modifitseeritud inkorporatsiooniteooria rakendamiseks koostöös REÕS § 14 lg-ga 1, mis viib kokkuvõttes tagasi asukohateooriani. See ei haaku aga enam e-residentsusest lähtuva ja inkorporatsiooniteooriast lähtuvate äriseadustiku hilisemate muudatustega. Ebaselge on, kuidas see norm peaks rakenduma ja ka praktikas on selle reaalne rakendusala olnud teadaolevalt minimaalne. Nii tehingute tegemisel kui kohtumenetluses on praktikas tunnustatud välismaiseid juriidilisi isikuid lähtudes nende registrijärgsest õigusest ega ole juureldud võimaliku juhtimise Eestis olemise üle. Ettepanek on viia seadus praktikaga kooskõlla.

18. RIIGILÕIVUSEADUS

Paragrahvi 62 lg 2, lg 3 muutmise, § 62 täiendamine lg-ga 4 ja 5; RLS § 66 lg 1 ja lg 2 muutmise, § 66 täiendamine lg-ga 2¹; RLS § 67 lg 1 muutmise

RLS §-e 62, 66 ja 67 on pakutud täiendada esmalt registrisse kandmise lõivu maksmise kohustuse selge ettenägemisega ka selle registris taastamise eest, kõrvaldades ebaselguse. Teiseks on ette nähtud kõrgendatud riigilõiv eraõiguslike juriidiliste isikute registris taastamise eest põhjusel, kui isik on registrist kustutatud majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu, tagamaks riigile tekkinud halduskulude (vähemasti osalise) hüvitamise seoses kustutamise ja taastamise menetlustega. Paragrahvi 62 täiendamine lõikega 5 on vajalik selleks, et ärinime nõ broneerimise toiming oleks samuti lõivustatud.

19. TSIVIILKOHTUMENETLUSE SEADUSTIK

Seadustiku täiendamine §-iga 82¹

Paragrahvi 82¹ lisamine TsMS-i on tingitud sellest, et ÄS-i muudatustega luuakse uus hagi liik ning senised kohtualluvuse sätted sellise liigiga ei arvesta. Sisu osas nähakse uues sättes ette, et äriseadustikus sätestatud osaniku väljaarvamise hagi ja osaniku väljaastumisega seotud hagi esitatakse osauhingu asukoha järgi.

Paragrahvi 218 täiendamine lg-ga 2¹

Paragrahvi 218 lg 2¹ eesmärk on täpsustada, et registrimenetluses ei kohaldu lepingulisele esindajale muud kohtumenetluse esinduspiirangud, eelkõige magistrikraadi nõue. Praktikas ongi seda teadaolevalt nii mõistetud.

Paragrahvi 378 lg 1 täiendamine p-ga 3¹

Paragrahvi 378 lg 1 on pakutud täiendada p-ga 3¹, mis võimaldaks selgesõnaliselt kanda äriregistrisse vastuväiteid juriidiliste isikute registriandmete õigsuse kohta. Sellisel saab välistada kolmandate isikute tuginemise registriandmetele esmajoonel juhatause esindusõiguse osas ja sellest tuleneva kahjulike tehingute tegemise riski.

Paragrahvi 428 lg 1 p 5 muutmine

Paragrahvi 428 lg 1 p-st 5 on pakutud jätta välja menetluse lõpetamise alusena juriidilise isiku lõppemine õigusjärgluseta. Seda sätet on praktikas kuritarvitatud võimaliku võlgadest vabanemise instrumendina, saavutades seda eriti kombinatsioonis pankrotimenetlusega eraõigusliku juriidilise isiku kiire registrist kustutamise läbi². Kõrgemas kohtuastmes tähendab menetluse lõpetamine ühtlasi alama astme kohtulahendite tühistamist (TsMS § 431 lg 2), samuti välistab menetluse lõpetamine samas asjas uuesti kohtusse pöördumise (TsMS § 432). Eelnõuga on pakutud piirata eraõiguslike juriidiliste isikute registrist kustutamist, kui kohtumenetlused pooleni. Samas ei saa siiski välistada võimalust, et see kustutamine toimub. Siiski ei peaks sellega kaasnema menetluse lõppemist ja võimatust uuesti kohtusse pöörduda. Pakutud ei ole konkreetset tagajärge maakohtu menetluse jaoks, sest see sõltub menetluse olemusest ja registrist kustutatud juriidilise isiku rollist seal. Tõenäolisemaks variandiks võiks olla hagi läbi vaatamata jätmise perspektiivtuse tõttu TsMS § 423 lg 2 p 1 või 2 alusel. TsMS § 643 lg 1 või § 682 lg 1 täiendatakse vastavalt apellatsioonkaebuse või kassatsioonkaebuse läbi vaatamata jätmise alusega, kui menetlusosalise õigusvõime lõpeb kõrgemas kohtuastmes ja see takistab asja edasist menetlust.

Paragrahvi 591 p 2 kehtetuks tunnistamine

Paragrahvi 591 p 2 jäetakse seadusest välja, kuna mittetulundusühingute ja sihtasutuste register ühendatakse õiguslikult äriregistriga.

Paragrahvi 592 lg 2 muutmine

Paragrahvi 592 lg 2 on pakutud täpsustada registreid puudutavate sätete eeliskohaldamise viitega. Muudatus on selgitav.

Paragrahvi 593 täiendamine lg-ga 5

Paragrahvi 593 on pakutud täiendada lg-ga 5, mis täpsustaks kandeavalduse tagasivõtmise õiguslikku tähendust tagasivõtmisena.

Paragrahvi 595 lg 1 ja lg 2 p 1 muutmine, lg 2 täiendamine p-ga 5¹

Paragrahvi 595 lg 1 on muudetud tulenevalt § 601 muutmissetpanekust reguleerida senist trahvi sunnirahana.

Lõike 2 p 1 on täpsustatud, et kohtunikuabi võib asja lahendada siiski ka välisriigi õigusele tuginedes, kui selle kohta on olemas Eesti sisene praktika või kui sellest ei sõltu oluliselt asja lahendamine. Eelkõige puudutab see toiminguid välisriigi eraõiguslike juriidiliste isikute osalusel, mille kõigi puhul oleks ebapraktiline pöörduda kohtuniku poole. Eriti kui tegemist ei ole õigusemõistmisega kitsamas (põhiseaduse) mõttes. Kohtuniku lahendada peaksid jääma vaid keerukaimad asjad.

Lõike 2 p-ga 5¹ täiendamise eesmärgiks on tagada regulatsiooni parem kooskõla PS § 48 lg-ga 4, mille järgi ainult kohus võib õiguserikkumise eest ühingu, liidu või erakonna tegevuse lõpetada või peatada, samuti teda trahvida. Kuna kohtu tegevus selle sätte mõttes eeldab kohtuniku tegevust, on pakutud

² Vt selle kohta RKTkm 20.11.2013, 3-2-1-125-13, p 13.

lubada kohtunikuabil määrata sunniraha piiratud ulatuses ning trahviga võrreldava sunniraha määramine jääks kohtuniku ainupädevusse.

Seadustiku täiendamine §-iga 595¹

Paragrahvi 595¹ eesmärk on reguleerida registrisekretäri pädevust ja tegevust TsMS-s koos kohtunikuabi omaga terviklikult. Sisuliselt ei ole tegu uue normiga, vaid selle lg 1 on pärit AS § 525 lg-st 2 ning lg-d 2 ja 3 Kodukorra §-dest 14 ja 15.

Paragrahvi 596 täiendamine lg-ga 1¹ ja lg-ga 5

Paragrahvi 596 lg 1¹ on pakutud võimaldama ka registrimenetluses isikute isiklikku ärakuulamist, kui kohus peab seda vajalikuks asjaolude selgitamiseks sarnaselt muude kohtumenetlustega.

Paragrahvi lg-ga 5 täiendamise eesmärk on selgelt ette näha kandemääruse vormistamine kohtu algatusel tehtud kannete kohta ning ka selle põhjendamise kohustus, kuna seda saab vaidlustada (TsMS § 599).

Paragrahvi 598 muutmine

Paragrahvi 598 muudatused on tingitud mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri ühendamisest äriregistriga.

Paragrahvi 599 lg 1 muutmine, § 599 täiendamine lg-ga 2

Paragrahvi 599 lg-s 1 on olulise muudatusena pakutud taastada üldine võimalus vaidlustada registriasjade puuduste kõrvaldamise määrust ka siis, kui tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks anti lühem kui kuus kuud. Sellise erandi ettenägemine on põhjendatud, arvestades registriasjade eripära, vajadust saada kiirem selgus õigusküsimuses, mitte oodata n.ö negatiivset otsust. Vältimaks kaebeõiguse kumuleerumist on pakutud paragrahvi lisada lg 2, mis piirab samadel asjaoludel asja teistkordset vaidlustamist kandevalduse rahuldamata jätmisel.

Paragrahvi 601 muutmine, täiendamine lg-ga 1¹

Paragrahvi 601 muutmise eesmärgiks on asendada sisuline sunniraha regulatsioon kannete tegemisele või muude andmete esitamisele sundimiseks ka formaalselt sellega. Sisuliselt on sunniraha viidatud paragrahvis ekslikult tähistatud trahvina. Ebaõigete andmete registripidajale esitamise eest on nagunii KarS §-s 281 ette nähtud kriminaalvastutus.

Sellest tulenevalt tuleb lg-st 1 jätta välja sõnad „registrisse on kantud valeandmeid või et“ ning „õigeid andmeid“ asendada sõnadega „puuduvaid andmeid“.

Sunniraha ülemmääraks on lg-s 1¹ pakutud 3200 eurot nagu ka TsMS järgse trahvi suhtes (TsMS § 46 lg 1).

Samuti on pakutud ära muuta sunniraha loogikaga mittehaakuv ja praegu lg-tega 1 ja 5 vastuolus olev lg 4, mille järgi kui kohus peab esitatud vastuväidet põhjendatuks, tühistab ta oma varasema määruse või vähendab trahvi. Tegelikult pole selles faasis ju veel sunniraha veel määratud (trahvi tehtud), vaid alles hoiatus ning vastuväite põhjendatuse korral lihtsalt sunniraha (trahvi) ei määratagi ja hoiatus tühistatakse. Lõige 4 oleks asjakohane vaid korduva sunniraha määramisel, kui varem vastuväidet ei ole esitatud, kuid seda reguleerib praegu lg 6.

Paragrahvi 643 lg 1 ja § 682 lg 1 muutmine

Paragrahvi 643 lg 1 ja § 682 lg 1 muutmise on tingitud § 428 lg 1 p 5 muutmisest (vt selle põhjendusi). Pooleks oleva eraõigusliku juriidilise isiku registrist kustutamine apellatsioonivõi kassatsioonimenetluses ei peaks tooma kaasa alama astme kohtu otsuse või otsuste tühistamist, vaid üksnes kaebuse läbi vaatamata jätmise, kui poole õigusvõime lõppemine takistab asja edasilahendamist.

20. TSVIILSEADUSTIKU ÜLDOSA SEADUS

Paragrahvi 25 lg 2 muutmise, lg 4 kehtetuks tunnistamine, §-i 25 täiendamine lg-ga 5

Paragrahvi 25 lg-t 2 on pakutud täiendada avalikõiguslike juriidiliste isikute tunnustamise aluseid. Nimelt võib riik tegelikult tunnustada isiku olemasolu avalikõigusliku juriidilise isikuna ka lepinguga, mh rahvusvahelist organisatsiooni selle liikmeks astudes või ka kahepoolse lepinguga selle organisatsiooniga. Samuti on lg 2 on sõnastatud väga kitsalt, nõudes grammatiliselt iga avalikõigusliku juriidilise loomist eraldi seadusega. Lisaks võiks avalikõiguslik juriidiline isik olla asutatud ka üksikaktiga, Riigikogu otsusega, mille vastuvõtmist näeb seaduse kõrval ette ka PS § 65 p 1.

Lõige 4 on pakutud tunnistada kehtetuks. Sellega võrdsustatakse avalikõiguslike juriidiliste tsiviilõigusvõime eraõiguslike juriidiliste isikute omaga ning loobutakse *ultra vires* õpetusest. Selline piirang tekitab tsiviilkäibes põhjendamatut ebaselgust ja ebakindlust, mh tehingute tegemisel nt Tartu Ülikooli või Eesti Pangaga. Ebaselge on ka piirangu rikkumise tagajärg.

Paragrahvi on pakutud täiendada lg-ga 5 riigi vastutuse kohta muude avalikõiguslike juriidiliste isikute kohustuste eest. PankrS § 8 lg 2 teine lause ei välista riigi või kohaliku omavalitsusüksusega³ sarnaselt muu avalikõigusliku juriidilise isiku pankrotimenetlust. Sellega võib aga praktikas kaasneda rida probleeme, olgu seadusega pandud avalike funktsioonide täitmise takistamisest kui seadusandja pädevuses olevast likvideerimisest ja seaduse ära muutmisest. Selge peaks olema riigi vastutus avalikõigusliku juriidiliste isikute kohustuste eest. Tõenäoliselt on avalikõiguslike juriidiliste isikute maksejõuetusega seonduvat vaja edaspidi ka detailsemalt reguleerida.

Paragrahvi 33 muutmise ja täiendamine

TsÜS §-i 33 eesmärgiks on reguleerida hääle andmist juriidilise isiku organi otsuse tegemisel. TsÜS §-i 33 on kavandatud kokku kolm muudatust.

Esimeseks kavandatavaks muudatuseks on TsÜS § 33 täiendamine lõikega 1¹, mille sõnastuse kohaselt tuleb juriidilise isiku liikmel, oma hääle andmisel, arvestada juriidilise isiku huvidega. Lõike lisamise eesmärgiks on õiguselguse tagamise ja regulatsiooni konkretiseerimise eesmärgil täiendada ja täpsustada nõ üldise hea usu põhimõtte järgimise kohustust (TsÜS § 32) osaniku, aktsionäri või liikme õigussuhtes teiste liikmete ja ühingu endaga. Muudatuse eesmärgiks on täiendada TsÜS-i põhimõttega, mis kohustab sõnaselgelt ja ilma tõlgendusruumita juriidilise kõrgeima juhtorgani liikmeid arvestama hääleõiguse teostamisel juriidilise isiku õigustatud huvidega. Teostades hääleõigust vastuolus eelnimetatud põhimõttega, on juriidilise isiku kõrgeima otsustustasandi otsus kehtetuks tunnistatav. Käesoleval hetkel puudub kohtupraktika kohaselt võimalus tunnistada kehtetuks otsus, mille tegemisel on rikutud üksnes TsÜS §-st 32 tulenevat üldpõhimõtet.

TsÜS §-i 33 kavandatud teiseks muudatuseks on lõike 1² lisamine. Lisatava sätte eesmärgiks on reguleerida võimalus tuvastada teatud juhtudel hääle andmise kohustus, mida on võimalik asendada jõustunud või viivitamata täitmisele kuuluva kohtulahendiga. Selle muudatuse tulemusena on kohtul võimalik tuvastada, et (i) ühingu liige teatud viisil koosolekul hääletanud ning, et (ii) ühing on teatud sisuga otsuse teinud. TsÜS § 33 lg 4 2. lause kohaselt ei mõjuta hääletuskokkuleppe rikkumine hääle kehtivust. Kui hääletamiskohustus konkreetse sisuga otsuse vastuvõtmiseks tuleneb aga kas seadusest või põhikirjast, siis on võimalik ka seda rikkudes antud hääle asendamine kohustusele

³ Nende puhul on maksejõuetusega seonduvat reguleeritud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses. - RT I 2010, 72, 543; 02.02.2018, 10.

vastava sisuga häälega (vt k a RKTko 3-2-1-89-14 p 35). Regulatsioon peaks võimaldama teatud piiratud juhtudel, tagamaks vähemusliikmete huvide efektiivsemat kaitset, nii hääle andmise kohustuse tuvastamist ja selle asendamist kohtulahendiga, samuti konkreetse sisuga otsuse tuvastamist kohtulahendiga (eelkõige hääleõiguse piirangu rikkumise korral). Antud põhjusel tuleb hääle andmise asendamise ja konkreetse sisuga otsuse tuvastamise võimalusele kohtulahendiga viidata ka TsÜS § 33 regulatsioonis. Hääletamiskohustuse sisu kohta vt analüüs-kontseptsiooni p. 7.2.2.3.1.

Paragrahvi 33 kavandatud kolmandaks muudatuseks on TsÜS § 33 lg-e 3 ls 2 lisamine, mille eesmärgiks on positiivse tuvastushagi võimaldamine nii otsuse kehtetuse juhtudel kui ka hääletamiskohustuse rikkumise korral. Kui kehtiva TsÜS § 33 lg 3 kohaselt saab hääle andmise tühisuse või antud hääle tühistamise korral juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamist vastavalt TsÜS §-le 38 nõuda üksnes juhul, kui tühised või tühistatud hääled mõjutasid otsuse tegemise võimalikkust või otsuse sisu. Kavandatud muudatuse eesmärgiks on juhul, kui otsuse kehtetus tuleneb otsuse tegemisel antud hääle ebaõigest kokku lugemisest või arvesse võtmisest, võimalik otsuse kehtetuks tunnistamist nõudma õigustatud isikul või organil õigus taotleda kohtult täiendavalt ka õige sisuga otsuse vastuvõtmise tuvastamist. Sama võimalus nähakse ette ka juhuks, kui osanik on rikkunud seadusest, põhikirjast või ühingulepingust tulenevat hääletamiskohustust ning see avaldas mõju otsuse tegemise võimalikkusele või selle sisule. Positiivse tuvastushagi kohta vt analüüs-kontseptsiooni punkt 7.2.3.

Paragrahvi 37 muutmise

Paragrahvi 37 lõikega ¹ täiendamise eesmärgiks on sätestada seaduse tasandil selge faktilise ühingujuhi vastutus. Säte näeb ette vastutuse isikule, kes tegutseb nagu juhatuse liige, kuid kes ei vasta formaalselt juhatuse liikme tunnustele. Selliseks isikuks võib olla nii juhatuse liige, kes ei ole selleks kunagi määratud (kehtetult ametisse määratud isik või nn variisik), kui juhatuse liige, kelle volitused on lõppenud.

Isik, kes ei ole juhatuse liikmeks kunagi määratud, on mh isik, kelle kohta tehtud juhatuse liikme määramise otsus ei ole sisu- või vorminõuete rikkumise tõttu kehtiv. Mh võib ta olla kantud juhatuse liikmena äriregistrisse. Isik, keda ei ole kehtivalt juhatuse liikmeks määratud, ei ole materiaalses mõttes kunagi juhatuse liikmeks saanud, vastavalt ei ole tal tekkinud kehtivalt ka juhatuse liikme õigusi ja kohustusi.

Isik, kes ei ole juhatuse liikmeks kunagi määratud, on mh tankist-variisik skeemide korral variisik, kes reaalselt ühingu tegevust juhib ja korraldab, olemata formaalselt juhatuse liikmeks määratud. Ka sellisel juhul on tegemist isikuga, kes ei ole küll juhatuse liikmeks kunagi määratud, kuid kes tegutseb nagu juhatuse liige. Ka selline variisik (*shadow director, Hintermann*) peab tegutsema ühingu, mitte isiklikest (või kolmanda isiku) huvidest lähtuvalt, samuti peab ta olema ühingu lojalne, tegutsema tavapäraselt eeldatava hoolega jms. Pelgalt asjaolu, et isik ei ole formaalselt juhatuse liikmeks määratud, kuid kes tegutseb sisuliselt ja funktsionaalselt juhatuse liikmena, ei saa vabastada isikut juhatuse liikme kohustustest (vähemalt üldistest kohustustest nagu lojaalsus-, hoolega jms kohustused) ja vastutusest.

Kohtupraktika ja õiguskirjanduse kujundada jäävad kriteeriumid, millal saab lugeda isikut variisikuks või muuks sarnaseks isikuks, kes tegutseb nagu juhatuse liige, olemata selleks määratud. Faktiliseks ühingujuhiks võivad põhimõtteliselt olla ka ühingu nn välissuhtes olevad isikud, ühing maksejõuetuse korral ka suuremad võlausaldajad või pandipidajad, eeldusel, et nad on ületanud faktilise ühingujuhtimise piiri ja tegutsevad nagu juhatuse liikmed Hinnata tuleks kõikide asjaolude tervikpilti, sh isiku mõju ühingu, funktsioonide ja rolli ülevõtmist, olukorra kestvust jms. Selliseks variisikuks ei loeta professionaalseid nõustajaid, kes tavapärase teenuse osutamise raames annavad kliendile (ühingu) nõu (nt advokaadid, audiitorid, finantsnõustajad).

Säte näeb ette, et isik, kes tegutseb nagu juhatuse liige, olemata selleks määratud või on tema juhatuse liikme volitused lõppenud, vastutab oma tegevuse eest nagu juhatuse liige. Mh tähendab see, et selline isik peab võtma arvesse ühingu parimad huvid (st lähtuma ühingu, mitte isiklikest või kolmanda isiku huvidest ja eesmärkidest), näitama üles ühingu suhtes hoolega- ja lojaalsuskohustust, samuti tegutsema tavapäraselt oodatava hoolega (vrdl TsÜS § 35, äriühingute puhul nt ÄS § 187 lg 1 ja 2). Millised spetsiifilised juhatuse liikme kohustused lisaks üldistele juhatuse liikme kohustustele (nagu

lojaalsus-, hoolsus-, parimates huvides tegutsemise kohustus) sellisele isikule laienevad, jääb kohtupraktika ja õiguskirjanduse kujundada (nt kas ja millistel tingimustel võib isikul olla pankrotiavalduse esitamise kohustus ja selle rikkumisest tekkiv vastutus; jms).

Uue TsÜS § 37 lg 1¹ tulemuseks on seaduse alusel tekkiv võlasuhe (n-õ kvaasi-lepinguline võlasuhe) juhatuse liikmena tegutseva isiku ja ühingu vahel. Isik, kes on funktsionaalset võtnud üle juhatuse liikme rolli ja funktsioonid, peab ka vastutamata nagu juhatuse liige. Juhatuse liikmena tegutseva isiku poolt ühingu ees eksisteerivate kohustuste (nt hoolsus- või lojaalsuskohustuse või parimates huvides tegutsemise kohustuse vms) rikkumisel ja ühingule kahju tekitamisel on ühingul (võlausaldajal) õigus nõuda faktilise juhatuse liikmena tegutsevalt isikult kahju hüvitamist VÕS § 115 alusel. Kui juhatuse liikmena tegutsev isik rikub mõnd võlausaldajate kaitseks kehtivat kohustust või tekitab võlausaldajatele teadlikult ja tahtlikult kahju, võib võlausaldajatel tekkida faktilise juhatuse liikmena tegutseva isiku suhtes otsenõue.

Lõike 2 muutmise põhjuseks kehtiva regulatsiooni ebafunktsionaalsus. Nimelt, kehtiva regulatsiooni järgi võib juhatuse liikme vastu kahju hüvitamise nõude esitada ka juriidilise isiku võlausaldaja, kui ta ei saa oma nõudeid rahuldada juriidilise isiku vara arvel. Sellise nõude raames võib võlausaldaja nõuda kahju hüvitamist üksnes juriidilisele isikule, mitte aga endale. Praktikas selline lahendus ei tööta, kuna reeglina ei ole võlausaldaja motiveeritud ja valmis kandma kulutusi selleks, et saadud hüvitise arvelt toimuks ka teiste võlausaldajate huvide rahuldamine olukorras, kus tema kannab kulud, kuid hüvitis kuulub jagamisele ja kasu konkreetsele võlausaldajale jaoks ei ole motiveeriv. Muudatusega nähakse ette võlausaldaja, kes kannab kulud ja võtab riskid, õigus nõuda hüvitise saamist endale. Kuna selline nõudeõigus on võlausaldajal üksnes juhul, kui ta ei saa oma nõudeid rahuldada juriidilise isiku vara arvel, tuleb praktikas see kõne alla võlgniku pankrotimenetluse raugemise juhtumitel.

Regulatsioonil on ka distsiplineeriv mõju, kuna see motiveerib võlausaldajaid nõudeid esitama, mille tulemusena peab kohustusi rikkunud juhatuse liige arvestama, et võimalused pankrotimenetluse raugemise tõttu vastutusest lõplikult vabaneda vähenevad.

Paragrahvi 38 muutmine

Paragrahvi 38 reguleerimise eesmärgiks on juriidilise isiku organi otsuse kehtetuks tunnistamise või tühisuse tuvastamise üldised põhimõtted. Esimeseks muudatuseks on kehtiva regulatsiooni täiendamine lõikega 1.1, mille eesmärgiks on õigusselguse huvides reguleerida ühingu liikme poolt antud hääle tühistamist ning seeläbi otsuse kehtetuks tunnistamist olukorras, kus ühingu liige on andnud oma hääle tuginedes temale antud ebaõigele informatsioonile. Nähakse ette põhimõtte, mille kohaselt otsuse kehtetuks tunnistamist saab nõuda üksnes juhul, kui osanikule, aktsionärile või liikmele antud teade oli ebaõige või mittetäielik ja sellel teabel oli oluline mõju hääleõiguse teostamisele. Kehtiva õiguse kohaselt on võimalik ebaõige või mittetäieliku teabe andmisel üldjuhul üksnes tühistada antud hääle eksimuse või pettuse sätete alusel. Viimase eeldused ei ole aga täielikult ülekantavad ühinguõiguslikule hääle tühistamisele. Eeltoodust tulenevalt saab pidada vajalikuks sellekohase eraldi kehtetuks tunnistamise aluse sätestamist lg-ena 1¹.

Teiseks muudetakse TsÜS § 38 lõiget 2, mille osas tehakse kaks muudatust. TsÜS § 38 lg 2 esimene muudatus seondub lg 2 2. lausega, mille kohaselt on juriidilise isiku organi otsus on tühine, kui see on tagajärjena seaduses otse sätestatud või kui otsus on vastuolus heade kommetega või kui see rikub juriidilise isiku võlausaldajate kaitseks või muu avaliku huvi tõttu kehtestatud seaduse sätet või kui selle vastuvõtmisel rikuti oluliselt selleks ettenähtud korda. Kavandatud muudatusega täpsustatakse kehtiva regulatsiooni lg 2 1. lause sõnastust. Täpsustus seondub asjaoluga, et otsuseid võetakse sõltuvalt juriidilise isiku organist vastu kas koosolekul või ka koosolekut kokku kutsumata. Muudatuse eesmärk on ette näha alus otsuse tühisuseks nii juhul, kui rikutakse oluliselt kas koosoleku kokkukutsumise või koosolekut kokku kutsumata otsuse eelnõu saatmise korda. Mõlemal juhul kahjustab rikkumine osaniku, aktsionäri või liikme osalemisõigust organi otsuste vastuvõtmisel. Kehtiv redaktsioon, mis seob otsuse tühisuse selle vastuvõtmise korra olulise rikkumisega, ei ole piisavalt täpne.

TsÜS § 38 lg 2 2. lause tunnistatakse kehtetuks, kuna tekitab ebaselgust ja ei vasta otsuse tühisusele tuginemise kehtivale kontseptsioonile. Nimetatud säte näeb ette, et huvitatud isik saab otsuse tühisusele tugineda, kui kohus on otsuse tühisuse tuvastanud. See ei ole täpne, kuna õigustatud isik saab ka juba kehtiva õiguse kohaselt tühisusele tugineda ka vastuväite esitamisega kohtumenetluses. Seega ei pea tühisusele tuginemiseks olema kohus otsuse tühisust tuvastanud. Samuti ei ole vajadust pöörduda kohtu poole juhul, kui juriidilise isiku organi kõik liikmed on nõus, et vastuvõetud otsus on tühine. Kui juriidilise isiku liikmed võtavad vastu tühise otsusega samasisulise uue otsuse olukorras, kus tühisuse alus on kõrvaldatud, peaks juriidilisel isikul olema võimalus vältida varasema otsuse suhtes kohtuvaidlust sellisel, et juriidilise isiku organi kõik liikmed kinnitavad varasema otsuse tühisust.

TsÜS §-i 38 kolmas muudatus on kavandatud lõikesse 4. Kavandatud muudatuse eesmärgiks on pehmemdada vastuväite esitamise nõuet ning tagada osanike, aktsionäride liikmete kaitse ka juhul, kui nad said vastuväite esitamise aluseks olevatest asjaoludest (nt hääleõiguse piirangust) teada pärast koosoleku toimumist. Nimetatud juhuks nähakse ette, et vastuväide tuleb esitada viivitamatult pärast vastuväite aluseks olevatest asjaoludest teadasaamist või teadasaamapidamist. Vastuväite esitamise nõude pehmemdamise kohta vt analüüs-kontseptsiooni punkt 7.2.2.4.

TsÜS §-i 38 kavandatud neljas muudatus puudutab lg 5 1. lause muutmist. Kavandatava muudatuse eesmärgiks on kehtestada juriidilise isiku organi otsuste kehtetuks tunnistamise tähtaeg õigust lõpetava tähtajana. Ka otsuse tühisusele tuginemine on seotud õigust lõpetava tähtajaga (TsÜS § 38 lg 7) (vt ka põhjendusi AS § 178 lg 1 muudatuse kohta). Muudatuse järgselt ei kohaldu kehtetuks tunnistamise nõudele enam aegumistähtaja regulatsioon, sh mis seondub aegumise peatumise või katkemisega.

TsÜS §-i 38 kavandatud viies puudutab lg 7 2. lauset. Kehtiva regulatsiooni kohaselt lõpeb õigus tugineda puudustega otsuse tühisusele, kui puudustega otsuse alusel on tehtud kanne registrisse ja registrikandest on möödunud 2 aastat. Muudatusega nähakse ette, et kui enne kahe aasta pikkuse tähtaja möödumist tühise otsuse alusel kande tegemisest registrisse on esitatud kohtule juriidilise organi otsuse tühisuse tuvastamise hagi või kohtumenetluses tühisuse vastuväide, pikeneb eelnimetatud 2 aasta pikkune tähtaeg kuni vastavas kohtumenetluses tehtava kohtulahendi jõustumiseni. Eeltoodu peab tagama otsuse tühisusele tuginemise õigust omavate isikute selgema kaitse (vt analüüs-kontseptsiooni punkt 7.2.2.5.).

TsÜS §-i 38 kavandatud kuuendaks muudatuseks on regulatsiooni täiendamine lõikega 9. Sellega täpsustatakse olemasolevat regulatsiooni põhimõttega, mille kohaselt on juhatus [või seda asendav organ] kohustatud viivitamatult teatama juriidilise isiku organi otsuse vaidlustamisest juriidilise isiku kõigile osanikele, aktsionäridele ja liikmetele, kes olid otsuse tegemise ajal juriidilise isiku osanikud, aktsionärid või liikmed. Kavandatava muudatuse eesmärgiks on tagada juriidilise isiku osanike, aktsionäride ja liikmete informeeritus juriidilise isiku organi otsuse vaidlustamisest, võimaldamaks viimastel ühineda soovi korral vastava menetlusega kolmanda isikuna või esitada vastassuunaline hagi vastava organi otsuse kehtivuse tuvastamiseks. Eesmärk on kaitsta osanikke, aktsionäre ja liikmeid, kes pole ise otsuse kehtivust vaidlustanud, võimalike kuritarvituste eest, nt hagi õigeksvõtu eest ühingu esindajate poolt. Seda eelkõige olukorras, kus kohtuotsus otsuse kehtetuks tunnistamise või tühisuse tuvastamise osas kehtib kõigi juriidilise isiku ja tema organi liikmete suhtes (TsÜS § 38 lg 8) (vt analüüs-kontseptsiooni punkt 7.2.4.3.2).

Seaduse täiendamine §-iga 38¹

Täiendava muudatusega lisatakse seadusesse uued sätted selle kohta, kuidas saab vaidlustada majandusaasta aruannet. Kehtivas õiguses on majandusaasta aruande vaidlustamise võimalus olemas sellisena, et vaidlustada saab otsuse, millega aruanne kinnitati või jäeti kinnitamata. Kui kohus teeb sellises asjas otsuse tunnistada otsus kehtetuks või tuvastada selle tühisus, siis kaotab õigusliku tähenduse majandusaasta aruande kinnitamine, kuid ebaselge on see, kas majandusaasta aruanne ise jääb kehtima. Probleem on selles, et õiguslikult on majandusaasta aruanne iseseisev tehing, mis tekib selle allkirjastamisest ja seega on olemas vajadus reguleerida aruande kui tehingu kehtivusega seotud küsimusi eraldi.

Majandusaasta aruande tühisuse alused on võrreldes otsuste tühisusega reguleeritud detailsemalt lähtudes majandusaasta aruande kui sellise olemusest. Üldine põhimõte on selline, et aruannet saab

vaidlustada üksnes seaduses sätestatud alustel, kusjuures aruande koostamisel peavad olema toimunud olulised aruande sisu mõjutavad rikkumised. See tähendab, et kui aruande koostamisel on toimunud küll rikkumised, kuid need ei ole olulised, jääb aruanne kehtima. Seega muudatusega mitte ei laiendata majandusaasta aruande või selle kinnitamise aluseid, vaid neid piiratakse, mis tagab suurema õigusselguse ja käibekindluse.

Paragrahv lisatakse TsÜS-i põhjusel, et kõigi juriidiliste isikute majandusaasta aruanded on olemuslikult ühesugused ja need normid on samaselt kohaldatavad kõigile juriidilistele isikutele. Lisaks majandusaasta aruandele on see paragrahv kohaldatav ka juhtudel, kui ühing peab koostama muud samaväärsed aruanded (nt likvideerimise alustamisel).

Lõikes 1 nähakse ette majandusaasta aruande tühisuse üldised alused. Tegu on suletud kataloogiga, st need alused on ammendavad. Lõikes 2 näeb ette selle, et kinnitatud majandusaasta aruanne on tühine ka juhul, kui kohus on selle kinnitamise otsuse kehtetuks tunnistanud. Kolmas lõige piirab majandusaasta aruande tühisusele tuginemist selliselt, et tühisuse aluseks saab olla üksnes see, kui aruande koostamisel toimunud rikkumised on mõjutanud aruande selgust ja ülevaatiikkust olulisel määral. See lõik on seotud eelkõige lõike 1 punktidega 1 ja 3. Lõige 4 piirab aruande tühisusele tuginemist põhjusel, et bilansikirjeid on kajastatud ebaõigesti, nähes ette, et tühisusele saab tugineda üksnes juhul, kui ebaõige kajastamine on olnud tahtlik või seda on tehtud tahtlikult juriidilise isiku majandusliku seisu või tehingu varjamiseks. Lõikes 5 kehtib sama põhimõte kui otsuste vaidlustamise korral ja selle kohaselt saab majandusaasta aruande tühisusele tugineda üksnes kohtumenetluses hagi või vastuväite esitamiselega. Seega ei kohaldu sellele olukorrale tehingu tühisusele tuginemise sätteid. Kuue lõikes on sätestatud tähtajad, mille jooksul on võimalik majandusaasta aruande tühisusele tugineda. Sarnaselt otsuste vaidlustamisega on tegu õigust lõpetavate tähtaegadega, mis tähendab, et kui isik esitab hagi või vastuväite pärast seda tähtaega, siis kohus ei menetle tema hagi või jätab vastuväite tähelepanuta. Üldine tähtaeg, mille jooksul on võimalik majandusaasta aruande tühisusele tugineda, on kolm aastat majandusaasta aruande avalikustamisest. Erandina on teatud juhtudel ette nähtud 6-kuuline tähtaeg.

Lõikes 7 on sätestatud, et majandusaasta aruannet on võimalik vaidlustada ka kehtetuks tunnistada ja kohaldatavad on vastava juriidilise isiku vastava organi otsuse kehtetuks tunnistamisele kohaldatavad sätteid (nt aktsiaseltsis on selline organ aktsionäride üldkoosolek). Kehtetuks tunnistamise alused on samad, kui otsuste kehtetuks tunnistamisel, st majandusaasta aruanne peab olema vastuolus seaduse või põhikirjaga. Siiski näeb muudatus ette, et kehtetuks tunnistamise aluseks ei saa olla majandusaasta aruande sisu vastuolu seaduse või põhikirjaga. Seega saab tugineda üksnes menetluslikele rikkumistele (nt ei ole aktsiaseltsis nõukogu majandusaasta aruannet heaks kiitnud). Majandusaasta aruannet ei saa kehtetuks tunnistada neil alustel, mille esinemisel on ette nähtud aruande tühisus.

Täpsemalt on majandusaasta aruande vaidlustamist analüüsitud analüüs-kontseptsiooni punktides 10.4.11.3 ja 10.5.

Paragrahvi 39 täiendamine punktidega 7¹ ja 7²

Punktide 7¹ ja 7² §-i 39 lisamise eesmärk on sätestada senised üksnes äriühingute suhtes kohaldatud lõpetamise alused ühtsete lõpetamise alustena kõigi eraõiguslike juriidiliste isikute suhtes ning viia nende sõnastus kooskõlla pankrotiseadusest tulenevate põhimõtetega. Pankroti väljakuulutamise ega ka pankrotimenetluse raugemisega automaatselt ei loeta ühing lõpetatuks. Ühingu lõpetamiseks on vajalik võlausaldajate üldkoosoleku sellekohane otsus (PankrS § 77 p 2-4).

Paragrahvi § 40 muutmine

Paragrahvi 40 lg 1 p 5 muudatusega ühtlustatakse juriidilise isiku sundlõpetamise aluste süsteemi ja sätestatakse seni ÄS §-s 59 lg 6 sätestatud äriühingu sundlõpetamise alus juriidiliste isikute sundlõpetamise üldise alusena. Olukorras, kus juhatuse seaduse nõuetele mittevastavuse kui sundlõpetamise aluse alla kuuluvaks saab pidada ka juhatuse või seda asendava organi volituste lõppemist, siis sõnastatakse TsÜS § 40 lg 5 senine alus juhatuse seaduse nõuetele mittevastavuse aluse peamise alaliigina. Arvestades juriidilise isiku liigi kohta käivates seadustes tehtud üldist viidet

muude seaduses sätestatud sundlõpetamise aluste kohaldatavusele (seega ka TsÜS alustele), siis korduste vältimiseks jäetakse juriidilise isiku liigi kohta käivatest seadustest välja senise TsÜS § 40 lg 5 sundlõpetamise aluse kordused, eelkõige AS § 203 lg 1 p 2; § 366 lg 1 p 3; TüS § 76 lg 1 p 2.

Paragrahvi 40 lg-t 2 on pakutud täiendada teise lausega, mis võimaldaks ka sundlõpetatud juriidilisel isikul oma tegevus taastada (sundlõpetamise tühistamisega), kui ta kõrvaldab sundlõpetamise aluseks olnud puuduse pärast sundlõpetamist. Selliselt tagatakse tegutsevate juriidiliste isikute säilitamine olukorras, kus nende tegevusele enam etteheiteid ei ole.

TsÜS § 45 täiendamine lg-ga 1¹; § 45 lg 2 muutmine

Paragrahvi 45 pakutakse täiendada lg-ga 1¹, mille järgi ei või eraõiguslikku juriidilist isikut registrist kustutada, kui ei ole kinnitust, et isik ei osale üheski kohtumenetluses või vahekohtumenetluses menetlusosaline ja registrist kustutamine takistaks seda menetlust, st sunniks menetluse lõpetama või avalduse läbi vaatamata jätma.

Lõiget 2 on täiendatud osas, et juriidilise isiku (õigusvõime) lõpp ei oleks seotud tema registrist kustutamisega, vaid lisaks vara puudumisega (nagu käsitlus nt Saksa õiguses). See võimaldaks õigussuhteid paindlikult käsitleda ka registrist kustutatud isikute puhul, mh vältida kohtumenetluse lõppemist ainuüksi registrist kustutamise tagajärjel. Samuti ei muudaks see vara peremehetuks ka teoreetiliselt, vaid üksnes raskendaks käsutamist.

Paragrahvi 46 lg 2 muutmine

Paragrahvi 46 lg 2 muudatusega nähakse ette, et likvideeritud juriidilise isiku dokumentide hoidja kohta tuleb äriregistrisse kanda lisaks tema nimele ja elu- või asukohale ka dokumentide hoidja e-posti aadress. See peab lihtsustama likvideeritud äriühingu dokumentide hoidjaga kontakti saamist.

21. TULUMAKSUSEADUS

Paragrahvi § 11 lg 1 ja lg 2 muutmine

Paragrahvi 11 muutmine pakub avada võimaluse kanda tulumaksusoodustust saavate ühenduste nimekirja ka äriühingud. Selliselt saaks paindlikumalt korraldada mh nn sotsiaalselt ettevõtlust. Tulumaksusoodustuse saamine peaks sõltuma isiku tegutsemise eesmärgist ja avalikest huvidest, mitte aga selle õiguslikust vormist.

22. TÕESTAMISSEADUS

Tõestamisseadusesse viiakse eelnõuga sisse uus § 37³. Selline täiendamine on vajalik osaühingu osa võõrandamise, pantimise ja osanike nimekirja pidamise regulatsiooni muudatustest AS-is. Muudatuse kohaselt viiakse sisse uue tõestamistoiminguna osa omandamise või pandiõigusega koormamise tunnistuse väljaandmise toiming. Toimingu raames kontrollib notar, et osaühingu osa kuulub tunnistuses nimetatud isikule või et osa on koormatud pandiõigusega. Selleks kontrollib notar talle esitatud dokumentide alusel, kas osanike nimekirjas muudatuse tegemise aluseks olevad eeldused on täidetud. Kui osanike nimekirjas muudatuse tegemise aluseks on osa võõrandamise või pantimise tehing, kontrollib notar selleks vajaliku käsutustehingu olemasolu ning seda, kas osa on käsutanud õigustatud isik. Kui osaühingu põhikirjas on osa käsutamine lubatud üksnes teatud eeltingimuste täitmise korral, tuleb avaldusele lisada osaühingu juhatuse kinnitus nimetatud eelduste täitmise kohta. Kui notar tõestab osa omandamise või pandiõigusega koormamise aluseks oleva käsutustehingu, väljastab ta selle tõestamisega saamaaegselt osa omandamise või pandiõigusega koormamise tunnistuse, kui käsutuse jõustumise eeldused on tehingu tõestamise ajal täidetud. Kui käsutuse jõustumine on seotud täiendava tingimuse täitmisega, ei või notar tunnistust väljastada enne tingimuse täitmist.

23. VÄÄRTPABERITE REGISTRI PIDAMISE SEADUS

EVKS §-is 16 tehtava muudatusega viiakse EVKS kooskõlla AS § 403 lg-ga 3, § 446 lg-ga 4 ja § 487 lg-ga 2. Nimelt näeb ühinemise puhul AS § 403 lg 3, et kolmandate isikute õigused asendatud osade või aktsiate suhtes jäävad kehtima ühendava ühingu osade ja aktsiate suhtes. Sarnased sätted on ka jagunemise ja ümberkujundamise osas. Kehtiv EVKS § 16 lg 2 seob pandi tekkimise pandi kandmisega registrisse, mis aga kustub juhul, kui koormatud väärtpaber registrist kustutatakse (EVKS § 16 lg 51). Kuivõrd toimub pantide kustutamine, siis tulenevalt EVKS § 18 lg 31 küsib praegu EVR pandipidaja nõusolekut reorganiseerimismenetluse läbiviimiseks.

Seega tuleb see vastuolu kõrvaldada ning seda tehakse § 16 lg 5¹ täiendamisega selliselt, et pant jääb reorganiseerimise puhul siiski kehtima aktsiate või osade suhtes, mida reorganiseerimise käigus kustutatud aktsiate või osade omanik omandab. Muudatuse tulemusena ei ole enam reorganiseerimismenetluse läbiviimiseks vajalik ka pandipidaja nõusolek.

Kavandatava täienduse ja kehtiva regulatsiooni kohta vt ka analüüs-kontseptsiooni punkti 13.5.7.